

בעל העקידה

מתורתו של רבינו רבי יצחק עדאמה זיע"א

מחבר ספר "עקידת יצחק"

גיליון ל"ה - פרשת בהעלותך תשפ"ו

מהדורת אילן

ביאור ענין חטא המתאוננים

(ה), שהזכירו את מצרים, שהיו אוכלים שם חינם מן המצוות כפי שדרשו חז"ל (ספרי פז והובא ברש"י), לומר שעיקר תלונתם היא מה שהוציאום ממצרים וחייבו אותם בתורה ומצוות.

אמנם את זה ידע רק ה' הבוחן כליות ולב, ועל כן נאמר 'ויחר אף ה' מאד', אולם משה רבינו לא ידע מהי סיבת תלונתם, וכיון ששמע שהם מתלוננים על הבשר, וידע שיש להם בשר לאכול, היה זה רע בעיניו שהם מתאווים תאוה לשבוע דוקא מהבשר, ועל כן רצה ללמדם מוסר והנהגה ישרה, ולכן לא התפלל לפני ה' שימלא משאלתם, אלא ביקש מה' שיעמיד עמו אנשים נוספים כדי ללמד את ישראל את הדרך המדודת הישרות.

על זה השיב לו ה', שאכן הוא ימנה עמו שבעים וקנים שיסייעו עמו לעמוד מול העם, אבל כאן גילה לו ה' שעיקר מחשבת האנשים הללו אינה על הבשר, אלא על עיקר מה שיצאו ממצרים וקיבלו את התורה, ועל זה אמר (ח) 'כי בְּקִיְתֵם בְּאֶזְנֵי ה' לְאמֹר מִי יֵאָכְלֵנוּ בֶּשֶׂר כִּי טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁאֵף שֶׁהִטְעֵנָה שֶׁאִמְרוּ הֵיא מִי יֵאָכְלֵנוּ בֶּשֶׂר' מכל מקום ה' שמע שעיקר טענתם היא 'כי טוב לנו במצרים' בלא התורה והמצוות. ועל כן ביא עליהם מיתה, ומפני שהטענה שהוציאו בפייהם היא טענת אכילת הבשר, שבכך צירפו עצמם להאספסוף שהתאוו תאוה, אמר ה' שעונש מיתתם יהיה באותה הדרך, מדה כנגד מדה, שיביא להם בשר רב, ואף שיהיו שימתו מיד בשעת התחלת אכילתם, עד שאפילו יום אחד לא יאכלו, מכל מקום האחרים ימשיכו לאכול, ואף שראו שהראשונים מתו, וכן בכל יום המשיכו חלקם לאכול ולמות, תגבר עליהם כל כך תאוותם עד שלא יוכלו למנוע עצמם מהאכילה, עד שמתו כל אלו שהיה בליבם על ה' והתלוננו על הבשר.

זהו שנאמר 'לא יום אחד ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום', שהיו כאלו שלא אכלו אפילו יום אחד, והיו שלא אכלו יומים אלא מתו לאחר יום אחד, ויש שלא אכלו חמשה ימים אלא ארבעה, ויש שלא אכלו עשרה ימים אלא תשעה, ויש שלא אכלו עשרים אלא פחות מכך, והמרבים ביותר לאכול אכלו חודש ימים, וסיימה התורה שקראו למקום קברות התאוה, כי שם קברו את העם המתאווים, אין הכוונה לתאוה הראשונה שהתאוו שמחמת חטא זה מתו, אלא הכוונה שצורת מיתתם הייתה על ידי תאוה, שה' הכניס בליבם תאוה גדולה כל כך לאכול הבשר, עד שאף שראו שחבריהם מתו הם המשיכו לאכול עד שגם הם מתו, והכל היה מדה כנגד מדה על שצירפו עצמם אל העם המתאווים.

עקידת יצחק שער עה

קברות התאוה פי שם קברו את העם המתאווים, ויש להבין מדוע נאמר 'את העם המתאווים' והלא מה שהתאוו היה רק הסיבה שעבורה קיבלו את העונש, ובשעה שקברו אותם כבר מתו ולא התאוו יותר, והיה לפסוק לומר 'כי שם קברו את העם שהתאוו'. נראה לבאר, שעיקר ענין המתאוננים היה מה שמיאנו בקבלת עול התורה והמצוות, והעדיפו לחזור לשעבוד מצרים ולהיות חפשיים מן המצוות, מלהיות בני חורין בלא שעבוד גופני אבל להשתעבד לתורה ולמצוות. אלא שהיו מתביישים לומר זאת בפירוש, לכך מתחילה רק חשבו כן בליבם, והיו מצטערים על כך במחשבתם, אבל לא הוציאו בפייהם שום תרעומת או תלונה, ועל זה נאמר 'ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה'', שלא התלוננו בפירוש, אלא רק 'כמתאוננים' שהרגישו וחשבו מחשבות רעות, ולזה אמר 'וישמע ה' ויחר אפו' שה' הרואה ללב ראה ושמע את דברי מחשבתם, וחרה אפו ובערה בהם אש ה', ומשה ראה זאת שמתו מהעם, אבל לא ידע מהי סיבת הדבר, ועל כן התפלל אל ה', ותשקע האש.

באותו הזמן נשאר אנשים שאף שראו שבערה אש ה' באלו שעלה על ליבם מחשבות אלו, מכל מקום היו מהם שעדיין לא מתו, ולא לקחו מוסר מאותם שמתו, וכשהאספסוף הם הפחותים שבהם התאוו תאוה, לא היה זה סתם תאוה לאכול בשר, שהרי היה להם בשר שירד להם בכל ערב כפי שירד להם המן בבוקר, אלא שהבשר לא ירד בכמות שיש בה כדי שביעה, אלא רק כדי אכילה, וכפי שנאמר (שמות טז ח) 'בַּתַּת ה' לָכֶם בְּעֶרֶב בֶּשֶׂר לְאָכַל וְלָחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעֵי, וְאוֹתָם אֲנִשִּׁים רְצוּ לִשְׁבֹּעַ מֵהַבֶּשֶׂר.

מדה זו היא מדה מגונה עד מאד, שהרי הם לא היו רעבים כלל, שבבוקר הם שבעו מהלחם ובערב אכלו בשר, אבל הם רצו לשבוע מהבשר דוקא, כי הם חשבו שבכך תתמלא תאוותם יותר, והרי הם דומים לאיש הרואה אדם צמא מאד ולאחר מכן הוא רואה את ההנאה הגדולה שיש לו כשהוא מרוה את צמאונו, ואיש זה מתאוה גם להגיע לאותה ההנאה שיש לאדם הצמא, ועל כן הוא גורם לעצמו להיות צמא מאד כדי שלאחר מכן יתענג בשתייה, על זה נאמר שהאספסוף 'התאוו תאוה', שהם התאוו לגרום לעצמם תאוה.

המתאווים הללו היו רק מעט אנשים, אבל כשאנשים נוספים שהתרעמו בליבם כבר קודם לכן על שעבוד התורה והמצוות, שמעו את תלונתם, מצאו הזדמנות להצטרף אליהם ולהתלונן, זהו שנאמר 'וישובו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר', שהם שבו ובכו מה שחבר בכך בליבם מתחילה, אלא שעתה הם הוציאו התלונה בפייהם באמרו מי יאכילנו בשר, ולכן אמרו 'יִכְרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאֲכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם'

וְיִהי הָעָם כְּמֵתֵאֻנְנִים רַע בְּאָזְנֵי ה' וְיִשְׁמַע ה' וְיַחַר אָפוֹ וְתִבְעַר בָּם אֵשׁ ה' וְתֹאכַל בְּקִצָּה הַמִּחְנֶה. וְהָאֲסַפְסָף אֲשֶׁר בְּקִרְבוֹ הֵתְאוּוּ תֵאוֹה וַיִּשְׁבוּ וַיִּבְכוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בֶּשֶׂר (במדבר יא ד)

פרשה זו עוסקת בחטא המתאוננים, שלאחר שנסעו ממדבר סיני בעשרים יום לאחר שירד משה רבינו השנייה ליציאתם מארץ מצרים, כשבתחילה סתמה התורה וכתבה שהעם התלוננו רע באזני ה', ואש ה' בערה בהם ואכלה בקצה המחנה, ומשה התפלל עליהם ושקעה האש ונקרא המקום תבערה, ולאחר מכן מפרטת התורה שהאספסוף שבקברו התאוו תאוה ושוב ובכו לפני ה' שאין להם בשר, וכשמשא אמר לפני ה' שאין בכוחו לסבול את עול העם, השיב לו ה' שהוא יביא להם בשר רב שיאכלוהו במשך חודש ימים, וכששאלו משה מאין ישיג להם בשר רב כל כך השיבו ה' היד ה' תקצר, ולאחר מכן הביא להם ה' את השליו ומתו עם רב מישראל ונקרא שם המקום קברות התאוה.

ויש לשאול ולהעיר כמה שאלות והערות בפרשה זו:

א. מדוע בתחילה לא פירשה התורה מה היתה תלונתם של ישראל, אלא סתמה ואמרה 'ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה'', ומהי כוונת התורה באמרה 'וישמע ה'.'

ב. בפסוק השני נאמר 'וישובו ויבכו', שמשמע שהוא כבר הבכי השני שלהם, והלא בתחילה לא נאמר שבכו אלא רק התאוננו.

ג. מדוע התלוננו ישראל על כך שאין להם בשר, והלא כבר שנה קודם לכן כשהוריד להם ה' מן הוריד להם גם בשר, כנאמר בפרשת בשלח (טו יב-יג) 'בֵּין הָעֲרָבִים תֹּאכְלוּ בֶּשֶׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לָחֶם. וַיְהִי בְּעֶרֶב וְתַעַל הַשָּׁלוֹ וְתִכַּס אֶת הַמִּחְנֶה וּבִבְקָר הִיִּתָּה שִׁכְבַת הַטֹּל סָבִיב לַמִּחְנֶה', ומדוע אם כן התלוננו שאין להם בשר.

ד. מהי כוונת התורה בחילוק הלשון שנאמר (י) 'ויחר אפי ה' מאד ובעיני משה רע', מדוע כלפי ה' נאמר ויחר אפי ה' מאד, ואילו לגבי משה נאמר רק שהיה זה רע בעיניו.

ה. כשאמר להם ה' שיביא להם השליו ויאכלוהו במשך שלושים יום, נאמר (ט-י) 'לא יום אחד תאכלו ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום. עד חדש ימים וגו'', ויש להבין מדוע אמר שלא יאכלו יום אחד ולא יומים וכו', הלא אם אכלו חודש ודאי אכלו גם יום אחד ויומים וכו'.

ו. עוד יש להבין, אחר שראו שהיו אוכלים ומתים, מדוע שאר העם המשיכו לאכול מהשליו, והלא ראו שהם מתים מזה.

ז. בסוף הענין נאמר (יד) 'ויקרא את שם המקום ההוא